

razkazovati. Zato je res truda vredno, da se podajajo legende v zbirkah občinstvu v roke, kakor je začel naš gospod nabiratelj. A gledati je treba nabiratelju na te stvari: 1. Da se ne povzame v zbirko kaj nedostojnega; 2. da ne pridevamo sv. Petru ali kakemu drugemu svetniku le preveč priprostosti, da bi ga naposled morali imeti za »Peterčka«, kateremu bi se čitatelj le smejal; 3. da se Gospodovi spremljevalci ne vedejo preveč po domače in brez spoštovanja z njim, kakor bi bili z njim (Gospodom) »bratovščino pili«; 4. da se ločijo legende od tradicij, kakor je n. pr. v naši zbirki »Sveti Martin« holj tradicija nego legenda. Na te stvari opozarjam dobrohotnega gospoda nabiratelja, da bi se nanje oziral v bodočih zvezkih. Morebiti bi bilo bolje zvezke po obsegu narediti večje, ker taki mali zvezki se kmalu poizgubé, tudi je težko vneti občinstvo za nakupovanje. — V prvi polovici knjižice je ostalo še precej tiskovnih napak; oblika »imevši« na str. 6 je neprimerna. — Gospodu izdajatelju želimo, da bi se knjižica dobro razpečala.

»**Službovník**« za ces. in kralj. vojsko. Tretji del. Pehota in lovska četa. Poslovenil in založil Andrej Komel pl. Sočebčan, c. in kr. major v pokoji. Ljubljana, 1890. Založil pisatelj. Tiskala »Narodna Tiskarna«. 16°. Str. 36. Cena 15 kr. — To je drugi natis »službovníka« z leta 1876. O knjižicah našega gospoda pisatelja je sodba sploh ugodna. Sedaj jih je lepo število — 22. Jezik je, kolikor more biti v taki knjigi, gladek in čist, tu pa tam se je vrinila kakšna nemščina. Za »marketendar« bi se pač boljše podala beseda »branjevec«. — Dobiva se knjiga po knjigarnah in pri gospodu prelagatelju: Graz, Gratzbachgasse, 40.

»**Politični katekizem**« za Slovence. Spisal † monsignor Andrej Einspieler. Za sedanje razmere prenametil in pomnožil Filip Haderlap. Na svetlo dal in založil Gregor Einspieler, župnik in deželni poslanec. 1890. Tiskarna družbe svetega Mohora v Celovcu. 8°. Str. 102. Cena 20 kr. — Že prvi natis te knjižice se je zelo razširil med Slovenci in gotovo obrodil mnogo sadu. Enako naj se širi drugi pomnoženi. Stališče knjižice je: katoliško - narodno, za naš narod edino pravo. — Ker se ne peča naš list s politiko, ne morem natančneje vsega preiskovati, kar je v knjigi: politični listi bodo to pač storili. Da pa vsaj nekaj omenjam, naj povém, da se mi odgovor na vprašanje »Katera šola je verska?« ne zdi prav resničen. Ni dosti, da je vse poučevanje v verskem duhu, tudi šolski zakon mora biti v verskem duhu. Dober učitelj, ki uči v verskem duhu, ni vzrok verski šoli, enako ne nasproti neveren učitelj neverški šoli. Nihče ne upa, da hode v verski šoli vse dobro, saj smo ljudje; tudi niso v sedanjih uravnavi vsi učitelji slabi, Bog ne daj! Le zakoni niso v krščanskem, niti v verskem duhu sploh. Boj za versko šolo se ne poteguje nikakor za osebe, tudi ne obsoja osebe: le za duha v šolskih zakonih se potegujejo verniki, hoteč, naj preveva tudi zakone duh sv. vere, naj iz zakonov prehaja tudi v dejanje. Nekje drugodi se v knjigi ne kaže popolna doslednost. Ali gre vse ono

berilo, ki se našteva na str. 97 res v en predal, ali je res »dobro«, da se vsi taki »časniki širijo med ljudstvom«, ali res vsi »blaze srce«, tega ne verjamejo vsi, tudi »katekizmu« ne, a zelo zelo želimo, da bi tako bilo.

ČEŠKO SLOVSTVO.

(Dalje.)

Izvrsten je tudi češki pesnik mladi Anton Hlaštterský, kogar zbirka pesmij »**Živým i mrtvým**« je pred kratkem izšla. Hlaštterský poje iz srca v srce, kar občuti, izraža jasno, istinito in neprisiljeno. Lira mu zveni precej žalostno, vendar ne pesimistično. — Veliko je še novejših del, zlasti pesniških, vendar nam ni mogoče vseh naštevati. Omenimo samo »**Basně**« nadarjenega Ant. Klose; »**Zpěvy bohatířské**« (Salonni bibl. č. LXIV.) zložil Frant. Chalupa, katere so bile že prej tiskane po raznih časopisih.

St. Z—g—c.

Češko tiskovno društvo: »Hlasy katolického spolku tiskového« je izdalo za l. 1889 te knjige:

1. »**Naši přátelé**«. Spisal Karel Kamenář. — Knjiga obsega životopise nekaterih človekoljubov in poročila o delovanju nekaterih človekoljubnih družb. Tu čitamo kratek popis življenja sv. Karola Borom., sv. Vincencija de Paula, sv. Jožefa Kalas., Ivana de la Salle, ustanovitelja šolskih bratov, duhovnika don Bosco, Abbé Roussel-a, Janeza Valer. Jirsika budejeviškega škofa.

2. »**Z našeho kraje**«. Povest. Spisal Bohumil Brodský. — Pisatelj opisuje verske boje na Češkem. Ko se je izgubilo husitovstvo, začela se je razširjati sekta »čestí bratři«. Eden izmed najbolj gorečih bratov je Kalenčev Janez. Neka dne pride pozno domov, in oče ga zapodi iz hiše. Viteza Kunrada hči, Ljudmila, je tudi ud nove vere in se zaljubi v Janeza. Pripeljati hoče k novi veri tudi Marto, katero je vzel Stari Kalenec k sebi iz usmiljenja, ko je bila v mladosti izgubila stariše. Marti nič ne ugaja nova vera, zato pové vse Kalencu. Ta razodene zopet vse Kunradu, ki napade brate med »pobožnostjo« ter jih uklene. Janez se reši. Kunrad odpelje Ljudmilo v Prago k strijcu, kjer jo najde zopet Janez, ki gre iskat novega duhovnika. Janeza kaznijo, ker se je sešel z Ljudmilo, užgejo mu namreč na čelo znamenje. Zato se hoče nad Kunradom maščevati. Vsi bratje iz okolice napadejo trdnjavo, toda onemorejo in Janez pade v boju. Povest se sklene z dvojno poroko.

V ti povesti se vidi, kam zabrede človek, ako se ne drži prave vere, ampak jo sleče, kakor sukno. ter obleče novo. Zlasti se tu razodeva srditost krivoverskih duhovnikov, ki so vsega zmožni, ako se le nadejajo dobička. Ako bi kdo prevel to povest v slovenski jezik, ustregel bi pač dobri stvari.

3. »**František de Paula**«, kardinal a knizearcibiskup Pražský. Popisuje se tu njegovo življenje.

4. »**Slovo križe**«. Obrázek z pokročilé a smíšené osady, napsal Eduard Brynych. — Ta pisatelj je že spisal tretjo knjigo, ki govori o bojih med katoličani na eni in protestanti na

drugi strani. Čuditi se moramo, kako znajo priprosti kmetje pobijati napade krivovercev in prostomišljakov. Odlikujeta se posebno, kakor nam »obrazek« kaže, občinski sluga Zástěra in kmet Vilímek. Prostomišljak Rypáček in drugi si na vso moč prizadevajo, da bi dobili na svojo stran Schovánka, katoličana. Skoro posreči se jim. Toda Bog ga svari z dvojným križem: umrje mu namreč žena in potem je še zaprt, a po nedolžnem. Še-le ko mu sin umrje v ječi, poboljša se in postane zopet zvest sin katoliške cerkve. Ravno tako se godi z učiteljem Stepánkom. Poboljša se še-le takrat, ko mu žena umrje in on sam nevarno zboli. Dobro se poda knjigi naslov: »Slovo kříže (beseda kříža). Sploh moremo reči, da Brynychovi spisi jako koristijo in mnogo pripomogajo, da se vzbuja zaspani verski duh na Češkem.

Društvo samo pa je vredno obilne podpore. Svetujemo torej onim Slovencem, ki se hočejo češko naučiti, da bi se v to društvo vpisali, ali se pa vsaj na knjige naročili. Dobili bodo dobrih spisov v lepem jeziku. Naročnina je silno majhna: 1 gl. na leto. Naroča se z naslovom: Cyrillo-Methodějské knihkupectví v Praze. Malé naměsti čís. 143. I.

Jeleni.

SLOVAŠKO SLOVSTVO.

(Spisal Fr. S. Lekše.)

»**Dejiny literatury slovenskej.**« Napisal Jaroslav Vlček. To je napis knjigi, katere iznimek (posnetek) podajamo častitim čitateljem. Cela knjiga je razdeljena v »vstup« in štiri poglavja. P. I. »Šlaky doby pohanskej a panstvo latiny« str. 3—5 spoznamo v kratko življenje Slovakov od početka do Husove smrti l. 1415. — P. II. »Húšitismus a Protestantismus« str. 6—18 nam kaže, kako se je udomačila češčina med Slovaki. Bila je zelo razširjena; glasila se je celó po ogerskem zboru. Lovrenec Benedikti z Nedžier (1555 do 1615) je spisal prvo slovnico: »Grammaticae Bohemicae . . . libri duo. Pragae 1603.« Toda češčina ni bila pri vseh čista. Katoliški župnik in kanonik požunski Jozef Ignác Bajza (1754—1836) slovačil je, kar je mogel. — P. III. »Počiatky samostatnej literatury slovenskej«, str. 19—61 opisuje prav jasno J. Vlček Bajzovo in njegovih privrženikov delovanje. J. I. Bajza piše v svojem spisu »Nečo o epigrammatech a nebožto malorádkoch« o pravo-rečju slovaškem. Češčina izginja vedno bolj iz knjig. »Už v listinach zo 16. stoletia ignorujú sa úplne dve české hlásky ř a ě, už vtedy užívajú sa riadne mnohé slovenské formy . . .« str. 19. Istim potem kot B. hodil je A. Bernolák (1761—1813), kar nam priča jasno njegova knjiga »Dissertatio philologocritica de litteris Slavorum . . .« 1787, za katero v tem zaostaja leta 1790 izšla »Grammatica slavica . . .« in pa njegov besednjak, s katerim je hotel »vycibrit, očistit od čehismov, polonismov, barbarismov«,

pa tudi — »rozšířit znalost maďarskej reči medzi Slovákmi čo najviac« str. 24. Najznamenitejší Bajzov privrženik je bil Ján Hóllý (1785), duhovnik, ki je ljubil klasične forme. V jeziku hodi svojo pot, stvarja si svoj jezik prav mojsterski. Najboljša njegova dela so: »Svatopluk« (1833). Zgodovina in bajke se prepletajo in dopolnjujejo. »Selanka«, idila, in epos »Cyrillo-Methodiada« na varni zgodovinski podlagi, »Sláv«, »najdokonalejšie epos Holleho«. »Zalospevy«, »Ody«, »Spevniky« dokončavajo njegovo delovanje.

Med evangelijskimi Slovaki, kateri so pisali biblijsko češčino, skazali so se: Bohuslav Tablic (1769—1823), kateri je »byl velikým milovníkem národa, ale i peněz« piše Ján Kollár ter ga obsodi »do slavianskeho pekla« str. 31. D'urko Palković (1769—1850). »V literatúre obnovovatel' stariny, v politike opatrný liberál, v náboženstve mierny racionalist« pravi Vlček str. 32. Najvažnejše njegovo delo je: »Böhmisch-deutsch-lateinisches Wörterbuch« 2, d. Šafařík in Kollár, katera sta »otcami literárnej slovenčiny«, znana sta že iz literatur drugih Slovencev. — P. IV. »Šturova škola« str. 62—104. Te dobe najimenitnejši za Slovake je Ljudevit Štur, roj. l. 1815. Budil je svoj narod in ga navduševal za narodnost. Toda ni mu se posrečilo s češčino, katero je pisal dosorej. Posegnil je po narodnem jeziku. Njegov namen je bil knjižno združiti katoliške in evangelijske Slovake na podlagi narodnega slovaškega jezika. Podpirala sta ga v tem J. Lud. Hurban in Mih. M. Hodža. Leta 1845 l. avgusta je izdal Štur »Slovenskije národnie noviny«, s prilogo beletristiško »Orol tatransky«. »Radosť po Slovensku bola veliká. Deň ten oslavoval sa ani národný sviatok« str. 74. V njih je bil jezik: »reč čista slovenska«. S tem in pa s spisom »Narečia slovensko alebo potreba písania v tomto narečí« l. 1846 povzdignil je Štur slovaščino v književni jezik. Izbral je najbolj čisto narečje, katero se govori v Turci, Orave, Liptove, Zvolene, Tekove . . . »hornej trenčianskej i nitránskej stolici a po celej dolnej zemi« str. 77. Kajpada je zaradi tega nastal velik hrup med Slovaki in Čehi, in protivnikov je imel brez čísla. Med Čehi Havlíček, in med Slovaki Kollár sta mu napovedala vojsko. Štur je ostal zmagovalec. In njegovo šolo imamo zahvaliti za velikega pesnika A. Sladkovića recte Branatoris, roj. l. 1820. — Cela knjiga je pisana pregledno, stvarno. Pisatelj podaje tu in tam kritične ocene, katerih nismo mogli podati čitateljem — ker bi bil preobširen sestavek. Od 15—18 stol. pisali so Slovaki češčino. Takrat, ko so nas Slovence hoteli pohrvatiti, odcepili so se Slovaki od 300letne skupne češke knjige, sami sebi na kvar — kakor bi najbrž našemu narodu, preprostemu Slovincu bilo na kvar pohrvačenje. Mi smo imeli slovensko knjižnost — Slovaki ne. »Druhá, väčšia polovica Dejín vyjde — v lete.«

